

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstrakt

1. Introduktion

1.1 Inledning	s 1
1.2 Syfte och Frågeställning	s 1
1.3 Metod och Materialbeskrivning	s 1-2

2. Vad är etnicitet?.....s 3-4

3. Filmhistoriskt perspektiv.....s 4-5

4. Redan existerande förhållningssätt till olika stereotyper.....s 5-6

5. Jämförelse av gestaltningen av Nordamerikas indianer på film under tre epoker

5.1 Gemensam analysmall av filmer.....	s 6-7
5.2 Västern eran.....	s 7-13
5.3 1970-talet.....	s 14-19
5.4 1990-talet.....	s 19-24

6. Konsten att kategorisera stereotyper av Nordamerikas indianer på film, en sammanfattande analys.....s 24-26

Källförteckning.....s 27

1. INTRODUKTION

1.1 Inledning

Sedan barndomen har vi matats in med de ihärdiga myterna kring indianernas välgärningar och missgärningar. Västern och de tecknade filmerna har tillsammans med serietidningar på något sätt placerat indianer i ett kulturarv precis bredvid de antika gudarna. Vare sig bilden av indianer var god eller ond finns det ingen möjlighet att vita och indianer kunde förenas. Det är ur detta vi kontra dem koncept jag har valt att skriva denna c-uppsats, då jag vill gestalta olika stereotyper ur ett etniskt tänkande kring Nordamerikas indianer. Men att även se om det finns några undantag från de olika befintliga stereotypa gestaltningar som redan bekräftats.

1.2 Syfte och Frågeställning

Syftet med denna uppsats är att skapa en djupare förståelse för gestaltningen av Nordamerikas indianer ur ett etniskt perspektiv. Detta perspektiv kommer att spegla tre olika epoker, nämligen västern, 1970- talet och 1990-talet. Uppsatsen kommer även att belysa användningen av stereotyper beträffande Nordamerikas indianer på film, vilka de är, men även om det finns några befintliga undantag. För att kunna få svar på dessa frågor kommer jag att analysera filmer från dessa epoker och hur de står i kontrast till varandra.

Frågeställning:

- Hur har gestaltningen av Nordamerikas indianer på film förändrats under dessa tre epoker?
- Hur skiljer sig filmernas gestaltning av indianer åt, och hur nyttjas olika stereotyper?
- Finns det några undantag från de befintliga stereotyperna i de filmerna jag analyserat?

1.3 Metod och Materialbeskrivning

Jag har under denna uppsats utgått från den hermeneutiska vetenskapsteorin med en fokus på läsning, tolkning och textanalys. Med hjälp av den hermeneutiska cirkeln har jag analyserat helheten via detaljerna, men har också utgått från helheten för att förstå detaljerna. Meningen i filmen skapas av forskaren, och finns inte där från början, det är alltså mina tolkningar som representeras. Men med en kvalitativ metod och fokus kring en perception har jag försökt förklara och förstå begrepp som etnicitet och stereotyper av Nordamerikas indianer i Hollywood filmer, och om de förändrats genom tre konkreta epoker. Genom att följa en analysmodell, har jag undersökt hur olika stereotyper nyttjas i gestaltningen av indianer på film, dock kan det finns avvikelser från modellens riktlinjer då jag ej funnit de i filmen.

Filmerna jag har valt att analysera är en blandning mellan större succéer som man kan kalla A-filmer och icke så stora succéer, B-filmer. De olika filmerna är producerade i Hollywood industrin och speglar tre olika epoker nämligen västern eran, vars storhets tid som sträcker sig mellan 1920-talet till ungefär 1960-talet, men även 1970-talet och 1990-talet. Västern eran speglar två klassiska västern filmer från 30-talet, *The Plainsman* och *The Texans*. Filmerna från 70-talet *Buffalo Bill and The Indians* och *Ulzanas Raid*, går även i en vilda västern anda men de har en större betoning på realistiska och mer genomtänkta relationer mellan vita och röda. Medan både västern eran och 70-talets filmer speglar en vilda västern anda har jag valt att använda två olika sorters filmer som gestaltar Nordamerikas indianer under 90-talet, nämligen en västern film, *Young Guns 2*, men även en film som har en utgångspunkt i situationen som indian nämligen, *The Last of the Mohikans*. Anledningen till att jag valt dessa tre olika epoker är på grund av att de speglar olika milstolpar i gestaltningen av indianer på film, nämligen västern eran med sin klassiska vilda västern filmer, 70-talet en era där ett mer seriöst berättarplan tar sin plats i en större medvetenhet om utrotningen av indianer. Och 90-talet som anlände med då politiskt korrekta filmer, en av dem var *Dances with Wolves* som blev i högsta grad en stor succé. För att fördjupa mig i ämnet har jag valt att använda mig av olika litteratur för att öka min förståelse för filmerna, som kommit till stöd i analyserna.

2. Vad är etnicitet?

Termen etnicitet förekommer ofta i samhällsdebatten, dock är det oklart vad termen exakt betyder. Då det kan både relateras till rasism och främlingsfientlighet, men lika väl som till minoriteters rättigheter, en positiv kamp hos olika folkgrupper där det gäller att bevara den egna kulturen. Ordet i sig går språkligt sett tillbaka till det grekiska ordet för ”främmande folk”, *ethnos*, men är i själva verket relativt nybildat. (Johansson se Olsson, 1999, s82) Ordet i sig fick ett genomslag i vetenskap och samhällsdebatten från 1940-talet och framåt. Men även om termen är av relativt sent datum, har innebörden ändå använts genom tiderna, i meningen folk och folkgrupp. Till och med bibeln ger till exempel på etnisk rensning och folkmord bland annat på judarna och andra grupper.(Johansson se Olsson, 1999, s83) Då det finns både positivt som negativt laddade innebörder med ordet är det värt att klargöra en diskussion kring begreppet, vilka kriterier man skall använda för att få en klar allmängiltig avgränsad definition.

I boken *Etnicitetens gränser och mångfald* skriver Rune Johansson om Wsewolod W. Isajiw kriterier till en definition. De faktorer som Isajiw lägger fram är ”härkomst, gemensam kultur, religion, ras eller fysisk kännetecken, gemensamt språk samt upplevd vi-känsla”.(Johansson se Olsson, 1999, s83) Alla dessa faktorer kan sedan förenas på olika sätt. ” En grundläggande skillnad är om forskaren i sin definition av etnicitet utgår från någon form av ”objektivt” fastställbara kriterier som t.ex. språk, eller antar att tillhörigheten till en etnisk grupp bestäms av individernas subjektiva val och viljan att tillhöra ett visst kollektiv ” (Johansson se Olsson, 1999, s83)

Man bör tänka på att ett subjektivt tankesätt kan bidra till att etnicitet kan ses som något lätt åtkomligt och kan bidra till en bristande respekt för ordet i sig, medan ett objektivi synsätt riskerar att göra ordet till något bestämt och oföränderligt. Detta kan bidra till en låsning hos människor och ett utnyttjande av ordet för enskild vinning, det är just detta som bidrar till denna komplexitet kring en klar definition av ordet etnicitet.

Benämningen etnicitet har en mångskiftande betydelse, men fundamentalt är att den kan ses som en uppdelning i begrepp av vi kontra dem, baserad på upplevda skillnader i fråga om kultur- ofta härkomst. De upplevda skillnaderna och följande gränsdragning är produkten av

en konstruktion inom och utanför gruppen, därmed kan den aldrig bli konstant och oföränderlig.

Etnisk tillhörighet är följaktligen ofta en fråga om en historiskt komplicerad struktur av gruppen och dess medlemmar, detta hindrar inte att följderna kan bli genomgripande för individerna och dess identitet. Man kan på grund av majoritetens befolkningskrav kategoriseras in i en etnicitet som man inte nödvändigtvis identifierar sig med. (Johansson se Olsson, 1999, s84)

Exempel på en tragisk och mer motvillig indelning var kategoriseringen av judar som förskräckliga och motbjudande, vilket ledde till de nazistiska judeförföljelserna och sedermera förintelsen, men även utrotningen av indianerna. För att kunna rättfärdiggöra övertagande av Nordamerikas urinivånarens land, förvrängdes och manipulerades bilden av indianer till en blodtörstiga vilde, där alla drogs över en kam. Då indianerna var ociviliserade, blodtörstiga och aggressiva ansåg nybyggarna sig ha rätt att köra över dem för civilisationens skull.

Men man måste även ha i åtanke att etnicitet är ett mångskiftande begrepp, där det finns nackdelar som fördelar. Behovet av att finna en tillhörighet, en egen grupp att känna att man hör hemma någonstans i denna värld där gränserna håller på att suddas ut.

3. Filmhistoriskt perspektiv

Under den tidiga stumfilmen så gjordes det ett flertal filmer som framställde indianerna på ett mer annorlunda sätt, men det fanns alltid en påfallande skillnad mellan den bild som presenterades mellan den vite mannen, cowboyen och indianen. Ofta framställdes indianer mer som en symbol än som individer. Men härefter så blir publiken ständigt introducerad för indianen där han ingår i ett kollektiv, stammen eller stridsgruppen, på väg till eller från en överraskande attack mot nybyggare eller oskyldiga kvinnor och barn. Inom vilda västerngenren finner man alltid bovar av olika slag, men även när det gäller dessa skumma typer så framgår en klar åtskillnad mellan den vita boven och indianen, där indianen framställs alltid som en ond blodtörstig vilde. Uppgiften som tilldelades indianerna begränsades till att fungera som ett dramatiskt inslag och hinder för den vite hjältens framfart och heroiska insatser.

Denna bild var den totalt förhärskande under i stort sett trettio år av film- och TV-produktion. Men runt 1950-talet ändras denna vanans makt, filmen börjar nu så smått framställa indianen på ett betydligt mera nyanserat och realistiskt sätt. Under åren närmast efter 1950 producerades ett flertal filmer som ville sona tidigare synder genom att framställa indianen som fredsmäklaren, fylld av visdom och livserfarenhet och där den vite mannen fick stå för girighet, dumhet och aggressivitet. Men detta höll inte i sig relativt länge, för i mitten av 50-talet hade man i stort återgått till den anpassade bilden av den vilde röde mannen som dominerade innan 50-talets början.

På sent 60-talet i början och tidigt 70-tal dyker ett alltmer genomarbetat och realistiskt synsätt upp gällande gestaltningen av indianer på film. Här möter man en rad filmer där berättarperspektivet börjar vända och försöker mer seriöst visa Nordamerikas indianers situation, historia och levnadssätt. Filmer som bidrog till att anmärka på filmens förfälskade beskrivning av vilda västern var till exempel *Little Big Man* (Arthur Penn, 1970) och *A man called Horse* (Elliot Silverstein, 1970).

Under 1980-talet och 90-talet hade antalet filmer i västern andan radikalt minskat, västerngenren var numera utarbetad. Men ett försök att åter ge liv i denna genre var succén med *Dansa med vargar* (Kevin Costner 1990). Allt efter tiden gått har indianer börjat få en plats i Hollywoods värld, men det verkar precis som Hollywood inte verkar till hundra procent veta vilka roller som ska tilldelas dem, då de flesta indianer fortfarande får flest biroller. (Aleiss, 2005,)

4. Existerande förhållningssätt till olika stereotyper

Redan i början av västerneran finner man ett genomgående tema, som utvecklats gällande de så kallade stereotyperna inom gestaltningen av indianer på film. Det finns bekräftade tema som hjälpt till att forma den allmänna uppfattningen hur indianer bör och kan gestaltas, för att uppnå publikens förväntningar. På grund av västerneran har indianer ofta klassats kring de stereotyper, där indianer i allmänhet har pilbåge, huvudbonad med fjädrar, som sover i en tipi och röker fredspipa. (Benshoff, 2004, s 102) Att det sedan finns olika utseende från varje indian nation och stam verkar endast ha kommit i skymundan.

En annan form av stereotyp är användandet utav vita människor för att gestalta indianer som är väl genomgående i filmer fram till 60-talet. (Benshoff, 2004, s102). Genom att sminka vita

med röd makeup, undkom man faktumet att använda indianer, och istället använda dem till mindre roller.

Men den klassiska rollen är hur indianer antingen kategoriseras som den blodtörstiga vilden eller den ädle vilden. Den blodtörstiga vilden är en konstruktion av en aggressiv och våldsam man som förstör för både kvinnor och barn men även nybyggarna. Medan den ädle vilden är en man ett naivt sätt som förstår moder natur och världen omkring den. Men detta motsätter aldrig faktumet att indianer står nästan i rang med djur och leds av instinkter utan någon komplex tanke eller civilisations medvetande. (Benshoff, 2004, s97-98).

”The only good indian is a dead indian”(Benshoff, 2004, s100) är en annan klassisk stereotyp danad av medier. Detta är en bild som inte ens ser indianer som individer, vilket förekommer i ett flertal västern filmer, där indianer dör i flertal utan att någon ens reflekterar över det.

5. Jämförelse mellan gestaltningen av Nordamerikas indianer på film under tre epoker

5.1 Gemensam analysmall av filmer

För att kunna skapa en konkret förståelse mellan skillnader och likheter från dessa olika epoker, behövs en gemensam modell att arbeta ut efter. Den modell som jag valt arbetar med hänsyn till tio stycken utgångspunkter, *ytplan och undertext*, vilket är den övergripande handlingen och om det eventuellt finns något underliggande budskap. För att kunna förstå filmen ur ett analytiskt perspektiv behövs även en närmare undersökning av filmens *dramaturgi* som innebär en närmare analys av handlingens händelseförlopp i filmen.

Bildspråket innebär företeelser som närbilder och rytm i klippastighet av film, där nyttjandet av kameran speglar hur filmskaparna vill gestalta karaktärerna. Inom begreppet av bildspråk möter man även koncept som *bild av tid och rum*, här gäller det att se hur kameran och bild bekräftar och fastställer tidpunkt och var filmen utspelar sig. Men för att kunna göra en komplett analys av filmen och gestaltningen av indianer behövs även beskrivningar utav filmens *huvudkaraktärer* och närmast *birollers funktion* i filmens handling.

Det viktigaste i denna analys är *människosynen* och dess bakom liggande teorier, då målet med denna analys är att analysera hur Nordamerikas indianer gestaltats i filmer under dessa tre epoker. *Relationen mellan dramaturgi och människosyn* spelar även här en viktig roll, då den speglar filmskaparnas roll i bilden som förmedlas av människor ur ett etniskt perspektiv.

För att kunna förstå människosynen i filmen måste man även analysera *synen på samhället* och *relationen mellan människa och samhälle*, då samhället har en stor roll i att forma en människas syn på livet och relationer till dess medmänniskor.

Dessa olika utgångspunkter är genomgående i alla analyser av filmerna, även om de inte kommer efter varandra. Relevant är utgångspunkter som speglar indianer i stereotyp tema eller ideal och om det finns några konkreta eller relevanta undantag. Det kan även hända att vissa punkter inte förekommer i analyserna då de inte framkommer klart i filmen eller inte är relativt till analysen.

5.2 Västern eran

I början av 1800-talet ansågs indianer fortfarande som en samarbetsvillig och storsint granne, till och med noveller publicerades om den ädle vilden utan att väcka något större motstånd. Den ädla vilden är ett uttryck av vita fördomar där ett ras och klasstänkande tagit sitt uttryck, ett behov att ett etniskt tänkande att kunna sätta in människor i ett kulturellt fack.

Men när motståndet kring att vita inkräktade på indiannationernas mark ökade, var det dags att ändra bilden av den ädle vilden. Från den noble ädle vilden, kom nu även den blodtörstiga fienden, indianerna placerades i ett fack som tillät civiliserade människor rätten att jaga dem med både ett federalt och kristet godkännande. Det är ur detta tankesätt som den omtalade kampen mellan vildmark och civilisationen tagit sina fotsteg ur. Men vad som avgör vilket som representerar de god har ofta med hjälte- erövraren att göra, och det är här cowboyn stiger in och tar sin plats i western genren. Hjälten är oftast en vit man som skall skydda sig själv, sin kvinna och sitt område men främst av allt ställa upp för att civilisera Västern eller Södern. I denna indelning av vi kontra dem, har indianerna hamnat bland dem som behöver civiliseras.

Vid 1930 –talet var storbudget Western filmerna tillbaka, fyllda med indianer som blodtörstiga fiender och cowboyn med sin rätt att skydda land och rike. Och *The Plainsman* från 1936 är ett utmärkt exempel på denna indelning.

The Plainsman är en produktion av Cecil B DeMille som blev en klassiker av Western genren där man möter flera kända karaktärer såsom Wild Bill Hickok, Calamity Jane, Buffalo Bill och General Custer. Filmen börjar i kriget slut och soldaterna är på väg att vända hemåt,

Abraham Lincoln som självaste president vill försöka få soldaterna att vända sig väster ut då fabriker och städer kommer att bli över fullt med arbetslösa människor. Men västern betraktas som farligt och ociviliserat, Lincoln själv säger sig vilja göra landet säkert och att det borde vara varje civiliserad människas mål. Bakom detta möter man även intrigmakare som John Lattimer som tänker tjäna pengar på att sälja vapen till indianer, och när Lincoln sedan mördas sätts planen igång. Redan här möter vi bilden av indianer som blodtörstig vilde och fiende, att dessa människor vill sälja vapen till dessa ociviliserade människor är ett hån mot civilisationen.

Hjälten i filmen är Wild Bill Hickok en beryktad spejare och soldat, som är på väg hem efter krigets slut då han möter sin vän Buffalo Bill och hans numera hustru Louisa. Både Wild Bill och Buffalo Bill ikläder hjälterollen men Buffalo Bill är numera under sin hustrus inflytande, medan det är Wild Bill Hickok som räddar dagen i slutet av filmen och ser till att vapnen inte hamnar i indianernas händer och att skurken John Lattimer dör.

Efter att ha stigit av båten när den anlant upptäcker Hickok, John Lattimer mannen som skall sälja vapen till indianer. Han smugglar dem i lådor för jordbruksmaterial, och när en svart ramlar med dem, slår han brutalt till denna man, vilket fångar Hickoks blick och undran över vad som egentligen finns i dessa lådor. Det är endast i denna scen som vi möter bilden av en svart man, här arbetar han som en slav som bär lådor och som får utstå en massa tarvligheter. Denna scen i sig är viktigt när man sätter den i kontrast med bilden utav indianerna, då man här möter en svart man iklädd en underkuvad tjänarroll utan någon form av frihet. Medan gestaltningen av indianerna är som blodtörstiga vildar där instinkter styr, möter man dem i en form av frihet, de vita utnyttjar inte dem såsom den svarta mannen blir utnyttjad och misshandlad. Dock utnyttjar vita indianer i pengasyfte, men de har ändå valet ifall de vill köpa vapnen eller inte, medan den svarta mannen verkar arbeta för att ens kunna överleva. Synen mellan människa och samhälle i denna film, är en mörk bild där folk i minoriteter antingen utnyttjas eller underkuvas av vita.

Efter att ha upptäckt hur en gammal vän till Wild Bill blivit dödligt skada efter en indian attack mot ett fort, tar han upp detta med självaste General Custer som sänder han och sin vän Buffalo Bill ut på uppdrag. Wild Bill skickas ut för att tillfångata Gula Handen, medan Buffalo Bill skickas för att sända kulor och vapen till fortet som blivit attackerat. Alla indianer verkar vara på krigsstigen, de är argsinta, brutala och stereotypa. Vilket man

definitivt får en klar bild av i scenen, efter att Wild Bill och Buffalo Bill gett sig av och är det endast kvinnorna som är kvar i huset. De får då besök av indianer, eller rättar sagt indianer som inkräktar på huset och bryter sig in. Calamity Jane får Louisa att bege sig iväg precis när indianer kommer in och genom att lura på dem kvinnohattar, uppehåller hon dem. Genom att göra detta kan man säga att hon fördummar dem, här har man stora aggressiva män med krigsmålning och hon distraherar dem med kvinnohattar. Man inser att erbjuda dem hattar i första scenen bidrar till en känsla av brist på respekt för dem som individer, då de inte ens verkar förstå att de erbjuds kvinnohattar. Bilden av den svarta mannen innan var komplex och nedvärderande, som beskrev en underkuvad tjänare, medan man här möter ett folk som dras ner på ett barns nivå, de verkar ju inte förstå bättre.

Indianerna pratar till och med konstigt, nästan mumlar fram sina ord på ett fientligt sätt. Man förstår aldrig vad indianerna säger, genom att utnyttja detta faktum bidrar det till ännu en distansering från dem. För hur ska man kunna förstå vad de vill och känner när man inte ens förstår vad de försöker kommunicera fram. Här möter man verkligen bilden som placerar indianer i ett fack som dumma och argsinta vildar och distanserar åskådaren från dem.

När indianerna sedan inser att Calamity Jane endast gjort detta för att distrahera dem så Louisa, Buffalo Bills hustru kunde fly, blir de vansinniga och slår sönder allt i huset för att sedan omringa henne och de blir mörkt. Den dramatiska effekten här beror på de svart klippen mellan olika scener, vilket man finner på fler ställen i filmen. Bildspråket är enkelt och statiskt, där scenbytena ofta markeras av svart. Närbilder på ansikten görs oftast på kvinnorna, som framställs mer känsligt invecklade. Det är till och med Buffalo Bills hustru Louisa som ifrågasätter Wild Bill vem som gett han rätten att bestämma över vem som dör eller överlever. En närbild finns det dock på indian hövdingen Gula Handen, denna bild är skräckinjagande då han endast visar ett stenansikte. Detta är en man som inte visar någon nåd utan är kapabel till att göra vad som helst. Annars är bilderna på indianerna oftast i grupp, vilket bidrar till en distansering av dem som känslomässiga individer. Som åskådare tillåts man inte att känna för indianerna då de oftast gestaltas i grupp, eller rent ut sagt som en klump. Slaget som sedan utspelar sig i filmen speglar indianerna som en förbrukningsvara, skjuter du en finns det tusen åter ändå. Bilderna är oftast överfulla med indianer, men de känns väldigt långt bort i bilden, medan de vita karaktärerna är centralt, allt för att skapa en distans till indianerna.

Rytmen i klippspråket går hela tiden framåt, för här ska en story berättas, Calamity Jane har nu kidnappats av indianerna, vilket Wild Bill upptäcker. Anledningen till denna kidnappning inser man senare, då indianerna vill tvinga ur Wild Bill och Calamity Jane vilken väg Buffalo Bill tagit med vapnen. Väl inne i indianlägret upptäcker man John Lattimers lådor med vapen i den klassiska indian tipi som är stereotyp för den tidens gestaltning av indianer.

Gula Handen är hövdingen som Wild Bill sänts ut för att fånga, bilden av honom som en stereotyp indian med full krigsmundering och sminkning. I ett försök att få Wild Bill att tala om var Buffalo Bill är någonstans med vapnen, pratar Gula Handen engelska. Här möter man en vuxen man som låter som en femåring, detta framställer honom som ociviliserad och näst intill dum. Detta bidrar åter till att forma bilden av indianer som ett ociviliserat folk som inte ens kan prata ordenligt och är framför allt ointelligenta. Man tillåts aldrig som åskådare att känna sympati för deras situationer, då man aldrig får se deras synpunkt. Filmen går aldrig in på indianernas världsbild, utan här gäller det att sätta gränser för det civiliserade riket. Behandlingen av indianer rättfärdigas utav att de vita civiliserade som det enda rätta och det är dem som står för räddningen. Flit och fromhet är ett kännetecken där mannen bistår med sin patriarkala roll och kvinnorna som underhuggare, där manhaftiga kvinnor som Calamity Jane råkar illa ut. Indianerna blir som en stor klump, där aggressivitet och blodtörstighet blir ett kännetecken. Medan Wild Bill, Buffalo Bill, Calamity Jane är komplexa individer som man utvecklar sympati för men man tillåts aldrig att förstå indianernas synpunkter. Synen på samhället kännetecknas av denna konkreta uppdelning mellan vi och dem, genom hela filmen, civilisation kontra det vilda och ociviliserade, nämligen indianerna.

Efter att ha insett vart vapnen och kulorna är på väg beger sig indianerna för att lägga sig i bakhåll, här släpps sedan Calamity Jane och Wild Bill. Här möter man dock den enda positiva bilden av indianerna, Gula Handen som håller sig löfte och släpper dem. Gula Handen speglar här en rättvis man som håller det han lovar, vilket är ett extremt undantag från filmens andra konkreta handling. Handlingen i sig är kortvarig och känns snarare som något man inte skall reflektera över. Dock strider denna nobla handling mot bilden av den stereotypa blodtörstiga indianen som man mött innan i filmen. Här bryts på något sätt trenden, det finns andra exempel i 1930-talets västern än bara blodtörstiga indianer. Indianer är inte bara aggressiva och blodtörstiga, utan kan även vara ärliga och stå för sitt ord, men måste även tänka på att handlingen sig vara inte alls länge i filmen, kanske den var en miss av filmskaparna. Men man kan ju inte låta bli att undra då den strider mot bilden man sett innan. Efter att ha bemött

denna scen, utspelas ett blodigt slag, där indianerna verkar vinna, tills General Custer anländer och räddar dagen. Och återigen är balansen återupptagen med de vita civiliserade i ett hörn och den åter blodtörstiga indianen, i det andra hörnet.

Medan man i *The Plainsman* kämpar mot blodtörstiga indianer, för rätten att civilisera landet, möter vi sydstaterna kontra nordstaterna i *Texas i brand* från 1938. Filmen utspelar sig i inbördeskrigets slut, där hjälten Kirk Jordan träffar den nyckfulla och självständiga Ivy Preston, deras spirande kärlek och kamp mot nordstaterna. Filmens ytplan kretsar kring hur paret tar sig genom landet med boskapen för att sälja dem, på vägen möter de olika element som sandstormar, snö och indianer.

Precis som i filmen *The Plainsman* etablerar *Texas i brand* tid och rum redan i början, för att sedan utveckla historien. Här möter man bilden av ett delat USA, där nordstaterna utövar sin makt då de vunnit inbördeskriget. Höjda skatter och allmän misstro råder i landet, och det är sydstaterna som får lida, men en som inte tänker gå med på det är Ivy Preston. Hon tänker föra in vapen till sydstaterna och hennes blivande fästman, så att de tillsammans med Maximilian, Mexikos kejsare kan starta ett nytt krig och besegra Nordstaterna. Det är i denna situation som Kirk Jordan räddar Ivy ur när hon håller på att smuggla in vapnen i hamnen, när nordstaterna håller på att upptäcka vad hon egentligen har i sina låder.

Från att ha gått från en relativt allvarligt lagd Vild Västern film *The Plainsman*, möter man snarare en film med komiska element i *Texas i brand*, för här möter vi situationer där till exempel Kirk Jordan köper en kostym i allt för liten storlek och när Ivys mormor super Middlebrock, skurken i filmen som jobbar för Nordstaterna under bordet. Men man förstår även att filmen förmedla element som att enade står landet bättre tillsammans än som delat mellan Nord och Syd.

Tillbaks på Ivy's ranch får man se hur Kirk Jordan anländer och berättar för Ivy hur hon kan tjäna pengar för att kunna överleva, genom att föra boskapen till Mexiko och sedan ta sig in till Nordstaterna i Abilene, där järnvägen finns för att sälja boskapen till Nord, där det är brist på kött. Men förutspått förkastar Ivy förslaget tills Nordstaternas soldater anländer för att ta ut skatt på Ivy's tusentals boskap. Hon inser sedan att det finns inget val mer än att följa Kirk Jordans resonemang, för att slippa skatten. Och mitt under natten rymmer folket på gården med boskapen, mot Mexiko. Detta leder till att Middlebrock blir vansinnig och vill ta till alla

medel för att få tillbaks Prestongänget. Och i ett möte med kongressen för Nordstaterna för han fram sina klagomål, medan armen motsätter sig denna personliga inblandning.

Kongressen gestaltas här av füllebultar och giriga karlar som inte gör något annat än äter och dricker. Scenerna med vuxna män som dräglar på grund av drickandet och som endast verkar tänka på hur de kan bli den rikaste staten, bidrar till en känsla av motvilja mot nordstaterna.

Större delen av filmen består av denna resa i mexikanskt land, där faran ligger runt varje hörn, snöstormar och sandstormar är en del av dem, men indianerna finns runt hörnet. Det är först efter mer än halv filmen man möter scener med indianer i. Under färdens gång ser man hur tre indianer kommer mot dem och frågar om hjälp och undrar ifall de kan ge dem ett ungdjur, då de svälter. Kirk Jordan rekommenderar att de ger dem ett djur, då det finns med all säkerhet fler indianer runt omkring dem och det tar inte lång tid för indianer att måla sin krigsmålning. Alan, Ivy's fästman motsätter sig detta faktum och vägrar gå med på det, vilket bidrar till att Ivy också nekar indianerna ett ungdjur. När Kirks partner Cal berättar detta för indianerna, kryddar han även med hotelser, så i närbild ser man indianernas ilska bubbla under ytan. Dock möter man ingen närbild på enskild individ, utan de gestaltas tillsammans. Indianerna behöver inte ens öppna munnen, utan man inser det genom deras arga blickar och stela kroppar att det är ren ilska de känner. Man får även se hur Cal använder teckenspråk för att prata med indianerna medan han pratar engelska. Indianerna verkar inte kunna uttrycka sig språkligt mer än sedermera tjut och skrik. Närbilderna är enkla och indianerna har knappt några kläder på sig, medan i *The Plainsman* ser man hur indianerna hela tiden har krigsmålning och kläder möter man här enkla men uttrycksfulla indianer. Bildspråket i båda filmerna är enkla och statiska och nyttjar precis som i *The Plainsman* svart klipp mellan scenerna, för att kunna uppnå en mer dramatisk effekt. Scenerna med indianerna varar dock inte länge, för i ren vredesmod rider dem iväg och efter en tid blir Prestongänget anfallna av flera tusentals indianer. Här möter man likheter, då i båda filmerna anfaller indianer i grupp av tusentals. Bilderna är fulla av sand, förvirring och indianer som aldrig verkar ta slut, känslan av att hur många indianer man än skjuter finns flera tusen kvar, precis som detta på något sätt rättfärdigar mördandet. Bilden av indianer är definitivt ingen sympatisk bild i dessa västern filmerna, det snarare känns som de är en förbrukningsvara, där indianerna är blodtörstiga vildar som attackerar ifall de inte får sin vilja igenom. Man kan verkligen säga att dessa filmer speglar uttrycket som säger att "*the only good indian is a dead indian*". (Benshoff, 2004, s 100)

Det är sedan Nordstaterna som räddar dagen med att skrämman iväg indianerna, för att sedan ta Prestongänget till fånga. Men indianerna har inte riktigt gett sig, utan sätter eld på det torra gräset, vilket gör att panik utbryter bland boskapen och under eldens väg, dödar Jordans partner Cal, Middlebrock, mannen bakom all drama. På så tillåter armen sig att följa med Prestongänget och boskapen till Abilene, där de sedan säljer boskapen. Väl framme i Abilene förklarar Kirk Jordan sin kärlek för Ivy, medan Ivy inser att Alan endast är en orosstiftare och förrädare. Alan har dock hittat en nu hemlig grupp som ska kämpa för södern mot nordstaterna, nämligen KKK, Ku Klux Klan. Ivy dumförklarar dock Alan och springer efter hennes sanna kärlek Kirk Jordan. Filmen i sig brister annars i scener som gestaltar svarta, då man inte möter någon bild av svarta människor i filmen. Det betyder ju dock inte att den förmedlar någon positiv bild bara för att den inte visar någon scen, då man inser att undertexten finns där när Alan berättar om sitt nyblivna medlemskap i Ku Klux klan.

I dessa två filmer möter man två olika perspektiv på västern tema, nämligen sett ur Södern och Västern. (Roth- Lindberg, 1975 s 107) Den första filmen *The Plainsman* behandlar en socialt ekonomisk oberoende västernhjälte Wild Bill Hickok, som hyllar Abraham Lincolns ideal att civilisera och kolonialisera Västern. I denna film är betoningen på de sociala och moraliska problem som uppstår i samhället, när det gäller kolonisation av andras jord. Filmer sedda ur ett Västern perspektiv har en grundläggande ideologisk struktur som söker ett behov av att rationalisera eller dölja olika former av ras och klassförtryck, männen och hjältens makt och kolonisationen. Örjan Roth Lindberg nämner även i sin bok *Myternas marknad* olika föreställningar som är genomgående i denna genre, nämligen ”1) fritt land och odling, ofta förknippad med erövring och egendomstvister 2) en individuell frihet, och den uttryckt i erövring och försvarshandlingar, och 3) en tryggad social och moralisk ordning i tillvaron, ofta stadfast genom privat rättskipning.” (Roth-Lindberg, 1975, s63) Dessa föreställningar verkar på så sätt rättfärdiggöra strävan att civilisera landet och köra över Nordamerikas urbefolkning som redan finns på plats.

Dessa föreställningar har likheter med filmer sedda ur ett Södern perspektiv, men här möter man också temat där nordstaterna är boven i dramat. Södernhjälten är ofta motvilligt indragen i dramat, men gör sin plikt för fosterlandet, en självuppoftande nationalism. Filmerna är också fyllda av romantiska upprorsmotiv, till exempel som i *Texas i brand*, där Ivy vill kämpa med sin kärlek mot de fördömda nordstaterna. Ett konkret tema i filmerna sedda ur ett Södern

perspektiv är Kirk Jordans höviska attityd emot kvinnor och sina motstånd, här gäller en form av elitism av att kunna visa sig bättre än andra.

Medan filmer sedda ur ett Södern perspektiv handlar oftast om en förlorad bättre värld, skiljer de sig på sätt från Västern filmerna där det gäller att ta en ny värld i besittning. Även om filmerna skiljer sig på flera olika sätt, är tema kring gestaltningen av indianer likartade. Vi möter dem i grupper oftast, där endast få individer gestaltas enskilt. När de väl gör det, framställs de som blodtörstiga och argisinta vildar, dock finns det undantag som den nobla handlingen Gula Handen gör i *The Plainsman*. Men överlag skulle kunna säga att de enskilda scenerna med indianer ger ett blekt intryck av dem som människor.

5.3 1970-talet

Från att ha en konkret indelning i Västern genren mellan vi och dem, det civiliserade vita samhället mot det ociviliserade, börjar 70-talet med att luckra upp kring dessa begrepp. Nu började filmerna allt mer gestalta ur indianernas perspektiv. Filmer som *Little Big Man (1970)* och *Soldier Blue (1970)* försöker skapa en bild av den tragiska historia som indianer upplevt, där andra världskriget och nazismen dyningar bidragit till ett nytt medvetande hos människor, där folk börjar likställa utrotningen av judar med utrotningen av indianerna. Det är ur denna medvetenhet som vi möter film *Buffalo Bill and the Indians* från 1976. I denna film möter vi William F. Cody, även kallad Buffalo Bill, mannen bakom showbiz i Vilda Västern.

Filmens handling är uppbyggd kring Buffalo Bill som planerar att sätta ihop en kringresande Vilda Västern show med indianhövdingen Sitting Bull som en av huvudattraktionerna. Tanken är att Sitting Bull ska medverka i en uppsättning om slaget vid Little Big Horn, men indianerna har en annan historia att berätta. Nämligen hur amerikanska soldater slaktar obehäpnade indiankvinnor, gamla och barn. Förslaget förkastas och istället bjuds publiken på Buffalo Bills omskrivna historia, i slaget vid Little Big Horn är det General Custer som segrar.

Öppningen av filmen börjar med att fastställa tid och rum, då den inleder med att visa hur karaktärerna i showen övar inför scenerna, i vilda västern showen. Man möter en rörig bild, med människor överallt och en indian som blir nertrampad av en häst. De karaktärer som spelar indianer i början av filmen är oftast tystlåtna och verkar endast göra sitt jobb för att kunna överleva. Vita verkar endast tänka på att dricka och göra en bra show, medan

indianerna har inget val, de måste ju kunna leva. Man skulle kunna säga att indianerna tagit över de svartas roll från *The Plainsman*, som underkuvad tjänare med en vilja att överleva. När indianen som blivit nertrampad dör säger de till och med fel namn, det är nu man inser att det inte var första gången en indian blivit nertrampad och dött i showen.

Här presenteras även olika karaktärer som Ned Buntline, Buffalo Bills så kallade upptäckare och uppfinnare kring de myterna om Buffalo Bill, Nate Salsbury som är Buffalo Bills hjälpreda och andre man, men även karaktärer som Annie Oakley och hennes make. Detta är en upptrappning som lägger en grund för självaste mötet med Sitting Bull, som Buffalo Bill köpt till sin show.

Fördomar som att indianer är enorma vildar speglas i karaktärerna, för när Sitting Bull anländer, gör de misstaget med att tro att han är den enorma indianen som rider med i sällskapet, men det visar sig vara den minsta av dem alla. Det är Annie Oakley själv som verkar känna Sitting Bull sedan innan, som först hälsar på honom. Detta är ett komiskt sätt att presentera Sitting Bull som människa, han gäspar till och med av trötthet under denna scen, han är vem som helst men ändå inte. Här märker man en förändring i gestaltningen av indianer som individer, även om de kom i grupp urskiljer de sig med olika personligheter istället för att likna en klump som under västern eran.

Bildspråket i filmen är en komplex blandning, till skillnad från västerns enkla och statiska kamera. Här möter vi närbilder på alla individer och indianerna känns särpräglade istället för en stor klump som i *The Plainsman*. Vi får känna av dem som människor och en genomgående kontenta är hur Sitting Bull hotar Buffalo Bills egentillverkade värld i showen. För i showen är det general Custer som vinner, men i verkligheten var de indianer som dödade honom, och inte Sitting Bull som myterna säger. Sitting Bull säger själv i filmen att han inte var ens i närheten av slaget, men i rädslan av att förstå vad som egentligen hände då, har folk hittat på lögnen. För att kunna bibehålla känslan av det civiliserade riket mot de ociviliserade, vi mot dem, det kända mot det okända.

Med sig har dock Sitting Bull sin vän William Halsey, som direkt lägger upp krav ifall Buffalo Bill vill ha med Sitting Bull i showen, 106 filtar till sitt folk. Chockat inser Buffalo Bill att flera tusentals indianer har raderats ut till endast några få som 106. Från att gått från filmer som gestaltat indianer i tusentals och uppfattat indianer som en förbrukningsvara,

vaknar man bryskt till. Till och med Buffalo Bill reagerar, bara fem år innan fanns det tusentals, men de tusentals människor har raderats från livet yta. Här möter man ett bryskt uppvaknande som är svaret på de vitas krig mot indianerna. Det är inte bara Buffalo Bill som vaknar till, utan som åskådare inser man den enorma utrotning som indianer uthärdat.

Men när Sitting Bull kräver ensamrätt på sina bilder får han ett högljutt nekande. Detta är generellt i filmen då man inser att förhållandet mellan Sitting Bull och Buffalo Bill blir till en fars, där Buffalo Bill hela tiden verkar vara rädd för att Sitting Bull ska avslöja vilken bluff han egentligen är. När Sitting Bull och hans vän William anländer känns det som indianerna fått en röst. De vägrar till och med att bo på den anvisade platsen, utan tar sig över ån som ingen klarat innan och bosätter sig uppe på en plåtå. Vid fullmåne lämnar Sitting Bull och hans följeslagare lägret, vilket får Buffalo Bill att i panik följa efter med sina följeslagare, han skall minsann visa Sitting Bull sin plats. De finner aldrig Sitting Bull utan anländer sedan tillbaks till lägret med en alltmer deprimerad Buffalo Bill. Precis när de anlät tillbaka till lägret, dyker Sitting Bull upp med sina följeslagare och förklarar att de utfört en ceremoni under månen med sitt folk. Detta bidrar till Buffalo Bills osäkerhet kring sig själv, då han verkligen vill leva upp till myten kring honom.

En av motiveringarna till att Sitting Bull vill medverka i vilda västern showen är att han har haft återkommande drömmar att han kommer träffa presidenten i landet om han medverkar showen. Han tror på så sätt kunna förändra sitt folks situation och hjälpa dem om han bara får möta honom. Vilket han sedan gör, vilket endast leder till en pinsam situation som presidenten inte vet hur han skall hantera. Andra situationer när man inser Sitting Bulls inflytande på individer är när Buffalo Bill motsätter sig de anspråken och Annie Oakley hotar med att lämna showen om Buffalo Bill inte godtar dem. På så sätt inser man hur pass uppskattad Sitting Bull är trots de vita karaktärernas rädsla honom, man skulle kunna kalla det en blandning av respekt och ångest. En rädsla att det myter kring Sitting Bull som brutal mördare skulle vara sanna, men ändå en vördnad för hans respektingivande karaktär. Detta är enorm skillnad mot västern eran då indianer som minoritet oftast karaktäriseras med negativa drag, men i denna film möter man mer vänliga, respektingivande individer. Viktigt är det dock att tänka på att filmen speglar ett typiskt etniskt tänkande med indianer som minoritet, som är genomgående från västern filmerna, men har luckrat upp med att visa tendenser som känslor och indianernas egna synpunkter.

Svarta gestaltas med en underkuvade roll, där deras plats är att passa upp de vita. Men i ett utmärkande exempel erbjuder Buffalo Bill, en svart man som har hand om hans hästar att ta en drink med honom, vilket han vänligt men bestämt nekar, då han måste ju först göra färdigt sitt jobb. Denna bild är komplex då man som åskådare inte riktigt förstår varför han nekar en drink med Buffalo Bill. Kanske han inte känner sig värdig att ta en drink med sin chef eller han kanske rent av inte bara ville, scenen lämnas öppen då man inte får se mycket mer av denna relation i filmen.

Efter det generande mötet mellan Sitting Bull och presidenten, beger sig Sitting Bull iväg, han har insett att mödan inte kommer att bära frukt och ser ingen funktion i att stanna kvar i showen längre. Det visar sig ha en dödlig utgång, då armen sedan skjuter Sitting Bull, efter en hävdad flykt. Nyheten får Annie Oakley att bryta ihop, men Buffalo Bill fortsätter showen som slutar med att Buffalo Bill dödar en stand in för Sitting Bull. Detta är Buffalo Bills eget sätt att bearbeta insikten med vilken bluff han egentligen är, genom att skapa sin eget universum där saker och ting funkar som han vill.

Medan *Buffalo Bill and The Indians* visar en tämligen lättsam och hygglig bild av indianer som människor, får man möta de mer hemska inslagen i en benämnd indian kultur genom filmen *Ulzanas Raid* från 1972. Filmen genererar en bild där man får möta den grymma och blodtörstiga indianen men ändå utveckla en sympati för dem som människor. I begynnelsen av filmen möter man en scen där ett flertal indianer rymmer med hästar från San Pedro reservatet i Arizona, för numera lever indianerna i reservat som styrs av vita människor. I ett följsamt klipp byts scenen till dag, här möter man en varm dag där en massa med soldater som spelar baseball. I all hast rider en soldat in på planen och skriker att Ulzana och hans krigare har rymt från sitt reservat. Det är denna utgångspunkt filmens ytplan utspelar sig då man möter hjälten i filmen McIntosh, hans indian medhjälpare Ke- Ni-Tay och löjtnanten, vars namn man aldrig inser under filmens gång. Deras uppdrag blir med hjälp av soldater att spåra ner Ulzana och hans krigare, och efter en mödosam resa som mynnar ut i ett blodbad, finner de Ulzana och Ke-Ni-Tay skjuter honom tills döds, medan McIntosh väljer att stanna kvar istället för att återvända då han blivit dödligt skadad.

Redan i början av filmen bekräftas både tid och rum genom att gestalta, en typisk västern känsla i filmen, att sedan snabbt visa scener med kavalleriet styrker tidpunkten då filmen utspelar sig. Filmen speglar ett rytmiskt och stegrande drama som kretsar kring resan att fånga

in Ulzana och hans krigare. Bildspråket i filmen kretsar kring att bygga upp denna tvetydighet som råder i samhället hos varje individ, man möter närbilder på både vita som röda.

Filmen speglar en mörk tid för indianerna, där de måste leva efter vitas regler. Här möter man ett underkuvat folk som förts ihop på olika sorters reservat, där vita bestämmer över faktorer som hur mycket kött de får och så vidare. Element som detta visar på den situation som råder i reservaten och kan ses som en förklaring till varför Ulzana väljer att rymma. Men Ulzana är inte bara en hygglig individ, utan hans mål med att rymma är att återfå sin manlighet som krigare, vilket innebär mord och våldtäkter på vägens gång. Genom att mörda vuxna män tror apache indianer enligt filmen att de kan få den styrka som finns i varje man och på så sätt öka sin kraft som krigare. Att de även våldtar kvinnor är endast för nöjets skull, får möta i en scen där en kvinna blivit utsatt för en våldtäkt, och här ser man hur illa ställd hon är, McIntosh säger här då att det är typiskt för apache indianer att misshandla och våldta kvinnor. Redan i början inser man dock den tvetydighet McIntosh verkar känna inför detta folk. Då han själv lever med en indian kvinna och hans närmsta vän är Ke-Ni-Tay, som hjälper dem att spåra upp Ulzana. I en specifik scen beskriver McIntosh att han inte hatar indianer utan snarare är rädd för dem, på så sätt inser man även hans respekt för indianer. En annan särskild scen är när McIntosh och Ke-Ni-Tay besöker reservatet där Ulzana rymt från och försöker få information från andra indianer där, de vägrar dock prata med han, trots detta säger han till den vita som sköter reservatet att sluta vattna köttet för indianerna. Detta bidrar till att gestalta den ambiguitet som McIntosh känner för indianer, vilket genomsyrar de mesta delen av filmen. Man inser då det komplexa förhållande som filmen vill gestalta, att känna en avsky för den stereotypa blodtörstiga indianen men ändå försöka förstå dem. Det är just detta förhållande som skiljer sig mot den gamla västern filmerna, att försöka förstå dem, den har många realistiska och genomtänkta scener där undertexten är att man vill gestalta relationer att både vita som röda kan vara blodtörstiga och ondskefulla. Även här möter man ett konkret vi kontra dem tänkande, men de underliggande relationer vill även spegla gråzoner mellan folkslag. Skillnaden är inte att stereotyperna suddas ut helt utan att de finns kvar men med ett försök till förståelse. Undantag som kan få en åskådare att reflektera över är scener där indianer pratar som inte översätts, som åskådare undrar man vad de säger egentligen. Detta försvårar för åskådaren och frambringar en ytterlig känsla av vi kontra dem tema, för hur ska man kunna förstå dem ifall man inte förstår språket.

En scen som beskriver löjtnantens komplexa relation till indianer är när han sett hur kvinnan blivit våldtagen och här uttrycker han sitt hat mot detta folk, hans kristna uppväxt motsäger dock det faktum att folk kan göra så här, han förstår inte fast han så gärna vill. Han försöker prata med Ke-Ni-Tay och få honom att förklara varför, men Ke-Ni-Tay kan inte förklara vilket bidrar till löjtnantens tvetydighet. Det är även här man möter McIntosh diskussion med löjtnanten kring hans känslor för indianer, här säger McIntosh till löjtnanten att sluta hata för de ger inget, då vita som röda kan begå ohyggliga dåd. Den respekt som löjtnanten sedan utvecklar för Ke-Ni-Tay speglas i den scen när löjtnanten vill bege sig av för att skjuta Ulzana, dock tar Ke-Ni-Tay på sig uppdraget själv och fullgör detta. Återigen speglar filmen relationen mellan människa och samhälle att vita som röda kan begå förskräckliga dåd. Vita har ju till och med ”fängslat” indianer i specifika reservat, där de inte har rätten att gå utanför dem för då har de rymt. Indianer får aldrig erhålla aldrig någon form av frihet, utan deras roll förblir som underkuvade av de vita.

5.4 1990-talet

Med 70-talets nya insikter kring den manipulerade synen på indianer i film och de radikalt förändrade utbudet av västern filmer möter man på 80- talet, förutom några mindre b- filmer inga större kassa succéer. Men när 90-talet sina steg möter en politiskt korrekt film nämligen, *Dances With Wolves*(1990), som kom att påminna folket i Amerika åter att deras land var befolkat redan före Columbus anlande.

Det är i denna anda som man möter filmen *The Last of the Mohikans*, som är en film byggd kring en tidigare novell skriven av James Fenimore Cooper. *The Last of the Mohikans* är filmad i en romantisk anda och med naturrika bilder, här möter vi tre olika män från Mohikan stammen, nämligen Hawkeye (John Cameron), Chingahcook och Unca. Hawkeye är Chingahcooks vita adoptiv son och filmens hjälte, medan Unca är Hawkeyes bror och Chingahcooks biologiska son. Filmens ytplan kretsar kring det tredje året som Frankrike och England slåss om konfederationen. Här möter man en engelsk arme som skall förflytta sig till Fort William Henry, tillsammans med Cora och hennes syster Alice. De blir sedan anfallna av blodtörstiga huroner men Hawkeye, hans styvfar och bror räddar en stor del av sällskapet, för att hjälpa den sedan till fortet som håller på att bli bemästrat av fransmännen. Inne på fortet upptäcker man hur en kärlekshistoria börjar utvecklas mellan Hawkeye och Cora, man inser även här att Hawkeye egentligen är vit och adopterad av sin styvfar Chingahcook. Men huronerna är ute efter hämnd och kidnappar Cora och hennes syster, och i ett försök att få

tillbaks dem offerar Unca sitt liv under handen av Magua, skurken i filmen och huron. Filmen slutar med att Chingahcook hämnas sin sons död och Hawkeye får sin älskade Cora.

I filmen *The Last of the Mohicans* möter man en konkret uppställning mellan vi kontra dem, här möter man Frankrike mot England och Huroner mot Mohikaner. Filmen i sig försöker egentligen inte ta någon konkret ställning på vilka länder man skall hålla på men då huronerna står på Frankrikes sida kan man inte låta bli att hålla på engelsmännen som mohikanerna hjälper, detta fränsäger dock inte faktumet att engelsmännen även kan vara illasinnade.

Filmens skurk, är en blodtörstig man kallad Magua som är av huron blod, som fått sin familj utplånad av engelsmännen, därför söker han hämnd genom att vilja döda Genral Munro, som är Coras och Alice fader. Huronerna speglar definitivt bilden av den stereotypa blodtörstiga indianen, med sina anfall och bakhåll mot engelsmännen, där blodiga slagsscener utspelas. Här får man se hur nästan varje individ dör ut av hårda och blodiga slag, istället för massscenerna som utspelades under Västern erans tid, där mängder av indianer kunde dö och det fanns tusen åter. Medan mohikanerna är på klädda med byxor och tröjor möter man halvnakna huroner, detta är en viktig skillnad att kunna definiera de olika stammarna, tanken här verkar vara att mohikanerna är de rättfärdiga folket som tagit till sig en del civilisationens riktning medan huronerna lever i fortfarande i ett skoningslöst samhälle, där blodshämnd verkar vara de enda rätta.

En väsentlig scen är när hjälten Hawkeye precis räddat engelsmännen från de brutala överfallet och han för första gången talar riktigt med Cora. Man möter här Hawkeyes förhållningssätt till det vita släktet, nämligen att inte ens försöka förstå sig på dem för det gör man aldrig ändå. Här möter man en komplex bild från en vit man som blivit uppväxt hos indianer, då han ifrågasätter egentligen sin egen etnicitet. Frågor som vad egentligen definierar ditt etniska ursprung dyker upp här, Hawkeye ser sig själv som en indian trots utseende eller härkomst. Man kan här säga att han valt att definiera sitt etniska ursprung genom gemensam kultur, religion, språk och en upplevd vi känsla.

Filmen i sig speglar ett naturligt bildspråk där kameran är flytande, närbilder är återkommande hos vilken individ som helst, indian som vit. Och redan i början i filmen möter man en text som etablerar både tid och rum i filmen, då man kan läsa hur filmen utspelar sig i kriget mellan England och Frankrike i kolonisationens anda av Amerika. Filmen speglar en romantisk anda i en sällsam miljö, med en kärlekshistoria som den kretsar kring. Kärleken

mellan Cora och Hawkeye, är väldigt intressant när man sätter den i kontext med James Fenimore Coopers novell, där Cora egentligen är förälskad i Unca brodern. (Aleiss, 2004, s 149) I denna film har relationen dock ändrats för att vit skall få vit, här känns det som om gamla stereotyper åter tar plats. Man kan inte låta bli ifrågasätta varför filmskaparna väljer att ändra på just dessa roller, lever fortfarande gamla fördomar kvar sedan västern tiden, då en indian aldrig fick behålla kärleken ifall hon var vit. Eller är ett strategiskt drag att hylla Daniel Day Lewis karaktär, för en mer heroiserande effekt, kontentan är ändå att indianer åter igen hamnar i skymundan.

När engelsmännen sedan inser faktumet att de håller på att förlora Fort William Henry mot fransmännen, ger de upp, här låter fransmännen dem lämna fortet i fred men vapen vilan vara inte länge. För när engelsmännen kommit en bit blir de attackerade av huroner, Magua själv leder anfallet och till med skalperar general Munro, Coras fader. Under stundens hetta räddar Hawkeye, hans far och bror systrarna Cora och Alice. Men flykten blir inte lång utan Magua, tillfångatar systrarna och för dem till huronernas hövding. Men Magua blir inte nöjd med avtalet där utan beger sig vidare med Alice, Unca som är förälskad i Alice beger sig efter och dör sedan. Filmen slutar sedan med en indian ritual där Chingahcook pratar med gudarna om sin son, medan Hawkeye står bredvid med Cora i sin famn.

Angela Aleiss skriver in sin bok att många ansåg att med hjälp av filmer som *Dansa med vargar* på 90-talet, har indianer äntligen fått börja ta plats i filmindustrin (Aleiss, 2004, s142), men det motsäger dock faktum att man här fortfarande möter indianer i biroller. Man kan ju bara titta på *The Last of the Mohicans*, där filmskaparna har en vit man som huvudroll, medan novellen som filmen bygger på egentligen centreras kring Unca. De stereotypa rollerna finns fortfarande, även om tyngdpunkten har flyttats till en större förståelse för indianerna, det är väl vad publiken kräver enligt filmskaparna som styr rollfördelningen.

En film som försöker återskapa västern erans dignitet är de olika *Young Guns* filmer, och året 1990 producerades efterföljaren till *Young Guns*, därmed *Young Guns 2*. Åter igen får man möta Billy the Kid och hans laglösa gäng, denna gång har de blivit tillfångatagna men lyckas smita för att sedan kunna ta sig ner till så kallade Old Mexico för att finna en tillflyktsort. Det är denna resa som filmen handlar om, men även hur Pat Garrett en före detta medlem av gänget som blivit sheriff med uppdrag att döda Billy och hans gäng. Filmen i sig är komisk och lättsam som försöker på så sätt försöker sälja dödandet i filmen. Den spelar kring myten

att Pat Garrett skall ha dödat Billy, men bland de sista scenerna inser man att Pat låtit Billy rymma för gammal vänskaps skull.

Under resans gång får man möta gängets medlemmar nämligen Doc, en numera utbildad engelska lärare, Arkansas Dave en obstinat man som tror han leder gänget, Hendry en blygsam farmare som inte vet vad han gett sig in i, Tom är den yngsta av dem alla som avgudar Billy, men även Chavez hälften mexikan och hälften indian, en man som införlivat mer av sin kulturella bakgrund som indian än mexikan.

Filmen hoppar mellan tid och rum då man i första scenen ser en äldre man som påstår att han är självaste William H Bonney alias Billy the Kid i ett möte med en advokat, här får man reda på att Billy vill återigen bli benådad från sina illsinniga dåd. Advokaten ifrågasätter dock mannens autenticitet då myten säger att Billy the Kid dödats av Pat Garrett, med detta påstående börjar Billy berätta sin historia.

Här möter man hur Billy blir erbjuden benådning ifall han vittnar mot sina gamla fiender, vad han inte vet är att Chavez och Doc blivit tillfångatagna utav stadens sheriffer. Doc är en man som numera är gift och boende i New York men på grund av sin gamla vänskap med Billy blivit tillfångatagen. Chavez är en blandning mellan mexikan och indian men har en närmare kontakt med sin indian sida, vilket man inser när han pratar med Doc i fånghålan, han nämner här hur andehästen kommer till oss när man dör. Det är en mystifierad intensitet över honom, och under filmens gång utvecklas en självständig respekt för honom som individ.

Intet ont anande går Billy med på erbjudandet, men bakom detta ligger en plan att kunna fånga in Billy så smidigt som möjligt. När han sedan kommer på vad som egentligen är på gång rymmer han, men han glömmer aldrig sina vänner utan hjälper dem med.

Det är en komplex relation som ligger bakom Billy the Kid och hans gäng, då man sympatiserar för dem trots deras illgärningar. Denna känsla finner man även hos Chavez, för hela gänget har en respekt för honom. Den respekt som de hyser för honom förstår man i scenen, när gänget väl rymt och de anländer till en apache begravningsplats. Chavez säger här till att de måste rida runt för att inte störa platsen, medan den obstinata Dave tycker att de skall plundra området då indian ben är högt betraktade och prisvärda. Chavez blir vansinniga och anfaller Dave, ett blodigt slagsmål utbryter och slutar med att Dave sätter en kniv i

Chavez arm. Här är Dave nästan på väg att skjuta Chavez, men resten av gänget tar upp sina pistoler och hotar Dave, slagsmålet slutar med att Dave drar kniven ut ur Chavez arm. Chavez framställs här med ett heroiserande intryck, och respekten är återställd för begravningsområdet. Skillnader mot västern erans filmer är att en indian aldrig hade kunnat gestaltas med en sådan heroiserande effekt som i *Young Guns*. Den indelning man möter i en klassisk västern är vita mot röda, men i *Young Guns* är Chavez en av dem. Dock möter man på i flera scener samhällets synpunkt kring indianer, till exempel när gänget tagit paus i ett så kallat horhus och en lynchmob sedan väntar utanför. Sheriffen erbjuder här Billy om han offerar indianen, så nöjer sig stadens folk med det och resten av gänget slipper undan, men åter igen möter man den respekt Billy hyser för Chavez, då han nekar erbjudandet, han skulle aldrig kunna offra en vän. Det är alltså endast inom detta slutna gäng som respekten för Chavez finns.

Efter slagsmålet mellan Chavez och Dave, möter man Pat Garrett och hans gäng som följt efter gänget till begravningsplatsen. När gänget sedan stiger av hästarna för att undersöka vad som hänt på platsen omringas de av apacheindianer. Apacheindianerna är klädda i så kallade klassiska indian kläder och aggressivt hotar de gänget men det är sedan en journalist som räddar gänget genom att prata med dem på indianspråk. Det är dock ingen översättning på vad journalisten säger till indianerna men resultatet blir att indianerna drar sig tillbaka. Här kan man ifråga sätta varför indian språk inte översätts i filmen, detta finner man även i *Ulzanas Raid* på flera tillfällen. Detta bidrar till en distansering för dem som individer, att utelämna översättning av språket. För när man inte kan förstå deras språk, hur kan man då förstå dem som människor. Denna faktor är genomgående i alla tre epokers västern filmer, vilket bidrar till att skapa ett vi kontra dem koncept. Den underliggande kontentan blir här när kommunikation är en central roll i människors vardag genom att utesluta en verbal förståelse så bidrar det till att skapa en klyfta hos åskådaren, alltså en ytterligare faktor i vi kontra dem konceptet.

Ytterligare scener när man möter en närmare bild av Chavez är scenen när Pat Garrett och hans gäng överrumplar Billy och gänget när de pausar i sitt tillfälliga tillhåll, här utspelas ett blodigt drama där flertal av Billys gäng blir skjutna, därmed även Chavez. Chavez lyckas komma undan med hjälp av Hendry men har blivit skjuten i magen, vilket endast kan sluta med en dödlig utgång. Billy blir tillfångatagen men lyckas återigen rymma för att sedan möta upp Hendry och Chavez på deras stammissälle. Återigen vill Billy uppta resan men nu för att

ta sig till Kalifornien, men Chavez säger att han inte kan gå någonstans, utan reser sig upp och går till sin dödsbädd. Här möter man ett scenbyte där man ser hur Chavez tar sitt sista andetag och bilden blir svart med en häst som springer rakt igenom, en återknytning till Chavez resonemang kring andehästen. Detta rituella tänkande återfinns även när pojken Tom dör och Chavez skär av sitt hår under en sjungande hymn. Här möter man en mer konkret förståelse för indianernas kultur, vilket bidrar till en djupare förståelse för indianer, inte bara som den noble ädle vilden.

Kontentan blir därmed av denna film, att resultatet från 70- talet med en mer genomtänkt och reflekterande bild av indianer har influerats i filmskapandet. Som åskådare tillåts man numera att utveckla relationer till indianer som individer, men med vissa reservationer. Dessa reservationer speglas främst fortfarande i bristen på att översätta till indianspråk i filmerna. Stereotyperna finns fortfarande kvar men bygger på flera olika nivåer, att kunna känna empati och förståelse för deras kulturarv.

6. Konsten att kategorisera stereotyper av Nordamerikas indianer på film, en sammanfattande analys

Slutsatsen efter att ha analyserat dessa olika filmer är att de stereotyper som anlände med hjälp av västern erans filmer fortfarande finns kvar men har luckrats upp till en stor del med tidens gång. För även om fortfarande möter den blodtörstige vilden, får man möjligheten att kunna känna för dem och deras kulturella arv, som i *Ulzanas Raid* och *The Last of the Mohikans*.

Det finns dock reservationer som fortfarande går i ett vi kontra dom koncept som lever i en stereotyp indelning, dessa tar sitt uttryck i till exempel bristen på att översätta till indian språket, vilket fortfarande bidrar till en distanserande faktor. Redan under västern eran storhetstid kan man se hur språket distanserar åskådaren från indianerna för när man tittar på *The Plainsman* i scenen när Calamity Jane ger damhattar till indianerna, känns det som om indianernas språk är på ett barns nivå och distanserar åskådaren genom att inte översätta språket överhuvudtaget. Längre fram i filmen möter man hur Gula Handen försöker prata engelska men sättet han pratar på framställs även här på ett barnsligt sätt. Denna faktor bidrar till en distansering för åskådaren och går i temat vi mot dem, för som åskådare är det svårt att ta till sig element man har svårt att relatera till. Fortfarande idag möter man filmer som inte

översätter indianspråk och av alla de filmer jag såg inför denna c-uppsats var det endast i *The Last of the Mohikans* som det översattes för åskådaren.

Det finns konkreta undantag från de befintliga stereotyperna, men det är ytterst få som i *The Plainsman*, där Gula Handen utför en ytterst nobel handling som strider mot den blodtörstiga indianen. Men även element som att indianer på sitt sätt åtnjuter en ytterst frihet i *The Plainsman* medan svarta förblir i den underkuvade slavrollen. Här möter man indianer i en frihet där de själva kan välja sin roll, medan svarta förblir i slavrollen. Undantagen är ytterst få och det är på grund av utvecklingen under 70- talet som rollerna suddas ut, dock inte helt för de ligger där i grund och botten i gestaltningarna av indianer på film.

Under dessa tre epoker har gränserna börjat suddas ut, man möter först västern eran som klassificerar indianer i ett extremt fack, den stereotypa blodtörstiga vilden, med få undantag. Men dessa undantag är inte många, för oftast möter man indianerna som i en klump, där närbilder används för att betona den aggressivitet som de utspelar. Bilden av indianer som en förbrukningsvara är genomgående under västern eran, för dödar du en finns det fortfarande tusentals kvar.

Under 70-talet börjar dessa behov att luckras upp och ger en mer genomtänkt bild, medan 90-talet fortsätter i 70- talets anda men med rötter i västern eran. För när man tittar på bilden av Chavez i filmen *Young Guns 2*, möter man den idealiska noble ädle vilden, som inte är rädd för att döda eller slåss för sin egen sak. Tiden har alltså utvecklat möjligheterna att kunna både gestalta den blodtörstige vilden och den noble ädle vilden, detta tema kommer nog alltid finnas men i en annan förståelse och koncept. Det viktigaste är att man som individ förstår konceptet och indelningen av vi kontra dem och att detta är en produkt vi själva skapat.

I början av 1970 talet möter man flera förändringar inom film genren västern, för numera arbetas en mer nyanserad bild in i filmerna, mer genomtänkta och komplexa relationer, där även indianers synpunkter får komma till syns. Politiska förändringar, som efterdyningarna av nazismens jedeförföljelser och Vietnam kriget, bidrog till denna ändring och Hollywood kunde nu inte bara sälja den stereotypa blodtörstiga indianen. Härmed möter man mer genomtänkta filmer som försöker ge en mer reell bild av indianer, till exempel möter man i

Ulzana Raid hur den försöker skapa en djupare bild av relationer mellan vita och röda, hur alla kan vara råa och kallsinniga och då kvittar vilken färg på huden

Under 90- talet har numera västern filmerna förlorat sin stora glans, och representation i Hollywood bland filmer med indianer i har radikalt förändrats. Utvecklingen som skedde inom gestaltningen av indianer på film under 70-talet, bidrog till att tyngdpunkter i dessa filmer inte längre behöver kretsa kring vita mot röda. Men även om den blodtörstiga indianen sakta höll på att försvinna, tar en den noble ädle vilden en ny roll bland dessa filmer. En nyare och flexiblare bild av den stereotypa ädle vilden tar sin plats, i till exempel *The Last of the Mohikans*, möter vi Hawkeye en man som adopterats av indianer, en heroiserande bild av indianer som hjältar och de som räddar situationen till sist.

Att Angela Aleiss skriver in sin bok, *Making the white mans indian*, om *The Last of the Mohikans*, ” But the 1992 movie version instead celebrates Maguas opposition to the British and Americans as a symbol of Indian survival and autonomy against colonial imperialism” (s 147) är ett påstående jag inte håller med om, som om denna blodiga handling speglar varje indians innerliga längtan efter blods hämnd på grund av vad dem utstått. Att dra varje individ över en kam är en motsägelse som Angela Aleiss försöker analysera i sin egen bok. Då hon motsätter sig de stereotyper som klassificerat indianer genom tiderna, bestrider hon sina egna uppfattningar genom att stereotypt dela in filmens skurk Magua på detta sätt. Dilemmat här är att alla har vi på något sätt fördomar inpräntade inom oss, dessa fördomar ligger i realiteten som grund för vad publik och åskådare önskar.

Även om en modernare bild av indianer numera gestaltas i filmer bland Nordamerikas indianer kan man inte bortse från det faktum att det är många vita som fortfarande som styr produceringen av filmerna. Faktum är att varken Hawkeye i *The Last of the Mohikans* eller Chavez i *Young Guns 2* är indianer, utan spelas av de vita skådespelarna Daniel Day Lewis och Lou Diamond Phillips. Så syntesen blir därmed att de stereotyper som finns bekräftade ligger till en viss del fortfarande som grund i formgivningen av indianer på film men har utvecklats, dock anser jag att vill man kunna nå en mer rättvis bild av Nordamerikas indianer ska man söka utöver Hollywood industrin för där kan man finna en mer varierad bild av indianer som inte har sina rötter i de stereotypa ideal som grasserat genom tiderna.

8. Källförteckning

Litteraturförteckning:

Aleiss Angela,(2005), *Making the White Man`s Indian Native Americans and Hollywood movies*, Westport USA, Praeger Publishers

Benshoff M. Harry and Griffin Sean (2004) *America on Film Representing Race, Class, Gender, and sexuality at the Movies*,Oxford: Blackwell Publishing

Lindberg- Roth Örjan och Björn Normström, (1975), *Myternas marknad Källor och motiv i amerikansk film*, Stockholm, Almqvist & Wiksell Förlag AB

Milner A Clyde, O`Connor A. Carola, Sandweiss Martha, (1994),*The Oxford History of the American West*, Oxford University Press

Olsson Erik red., (1999), *Etnicitetens gränser och mångfald*, Stockholm, Carlssons bokförlag (s 79- 111)

Rollins C, Peter and O`Connor E. John, (1998), *Hollywood`s Indian The Portrayal of the Native American in Film* , The University Press of Kentucky

Stam Robert and Toby Miller, (2000) *Film and Theory An Anthology*, Oxford: Blackwell Publishing (s 697-703)

Filmförteckning:

Buffalo Bill and The Indians, Robert Altman, USA, 1976

The Last of Mohikans (Den siste Mohikanen),Michael Mann,USA, 1992

The Plainsman, Cecil B DeMile, USA, 1936

The Texans (Texas i brand),James T Hogan, USA, 1938

Ulzanas Raid, Robert Aldrich, USA, 1972

Young Guns 2, Geoff Murphy, USA, 1990

ABSTRAKT

Gestaltningen av Nord Amerikas indianer på film under tre epoker

---

Syftet med denna uppsats var att skapa en djupare förståelse för gestaltningen av Nord Amerikas indianer ur ett etniskt perspektiv. Uppsatsen speglar tre olika epoker, nämligen västern eran, 1970-talet och 1990-talet, men med en tonvikt på hur klassiska stereotyper gestaltas och om det finns några befintliga undantag. Med hjälp av en analysmall har jag analyserat sex olika filmer, två från varje epok för att finna likheter och skillnader i gestaltningen av Nord Amerikas indianer i så kallad Hollywood film. På så sätt har jag funnit hur tiden luckrat upp dessa stereotyper till stor del men att de fortfarande finns kvar men med mer genomtänkta och komplexa relationer sedan västern erans storhets tid. Men även att det finns ytterst få undantag från de stereotypa idealen och att faktorer som brist på översättning av indianspråk fortfarande distanserar åskådaren från att känna engagemang och empati för indianer som individer.

//Camilla Isaksson

C- uppsats

Filmvetenskap 41-60p

Halmstad Högskola

Examinator: Anders Marklund

Gestaltningen av Nordamerikas indianer på film under tre epoker

Camilla Isaksson

821122-3543

2006-01-04

